

RODICA SIBIAN

Colindatul și sărbătorile de iarnă în Finteușu Mic

În contextul sărbătorilor tradiționale de iarnă *colindatul* ocupă un loc primordial, prin gradul înalt de complexitate, reprezentând o sărbătoare amplă, la care participă întreaga colectivitate sătească.

Colindatul reprezintă acea formă de urare, apoi de petrecere comună pe care o practică ceata de feciori pe alocuri de feciori și maturi. (Ovidiu Bârlea, *Colindatul în Transilvania, în Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei* pe anii 1965 – 1967, pag. 247)

Obiceiul de-a sărbători începutul anului este întâlnit pretutindeni, la toate popoarele cu intenția de-a asigura belșugul material și prosperitate colectivității umane.

Crăciunul a fost serbat, e drept scurtă vreme, o dată cu *Boboteaza* (6 ianuarie) iar treptat începând din secolul al IV – lea la 25 decembrie, dar concomitent cu Anul Nou, de care a fost separat abia mai târziu începând din secolul al XV – lea, când *Anul Nou* a fost fixat la 1 ianuarie (Ovidiu Bârlea, *Folclorul românesc I*, Ed. Minerva, București, 1981, pag. 168)

Aceasta a dus la amalgamarea obiceiurilor românești din această perioadă. Ca urmare, o serie de obiceiuri sunt practicate când de Anul Nou, când de Crăciun sau Bobotează.

Însăși denumirea transilvăneană *Crăciunul Mic* sau cea bănățeană *Fratele Crăciunului*, dată zilei de Anul Nou indică această extindere prin contaminare până la confuzia globală. (*Ibidem*, pag. 169)

Privitor la terminologia sărbătorilor de iarnă au fost emise o serie de ipoteze, Monica Brătulescu (Monica Brătulescu, *Colinda românească*, Ed. Minerva București, 1981, pag. 21) consideră că termenul mai vechi provine direct din latinescul *calendae*. Slavul *coleda* provine tot din termenul latinesc, însă pătruns în limba română, *coleda* a devenit *colindă* și a început să concureze cu vechiul termen *corindă*. Calendele marceau zilele de început ale fiecărei luni, iar sărbătoarea *calendae ianuarii* marca începutul noului an administrativ. Sărbătoarea calendelor avea un puternic caracter augural – se practicau urări de sănătate și belșug, se ghicea viitorul. Gheorghe Mușu (Traian Herseni, *Forme străvechi de cultură populară românească, Studiu de Paleoetnografie a cetelor de feciori din Țara Oașului*, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 1977, pag. 91, apud Petre Caraman, *Substratul mitologic al sărbătorilor de iarnă la români și slavi*, pag. 42), vede în Crăciun o sărbătoare a solstițiului de iarnă legată de cursa anuală a soarelui și combate etimologia cuvântului din *creationem*, justificând sensul de *solstițiu de iarnă* prin faptul că în limba rusă cuvântul *Karakum* avea sensul de solstițiu de iarnă, iar în albaneză și aromână *Kerkun* denumește buturaga arsă de Crăciun care are o legătură puternică cu focul soarelui.

Obiceiurile de iarnă se caracterizează prin amploarea lor și prin bogăția și varietatea valorilor artistice integrate în formele de desfășurare.

(Nicolae Bot, *Contribuții la cunoașterea funcției colindelor, în Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei* pe anii 1971 – 1973, Cluj, 1973, pag. 474).

Societatea tradițională concepe anul ca un ciclu marcat prin diferite etape, prin diferite obiceiuri, unele legate de viața agrară, altele privind realizarea destinului individual. Sărbătorile de iarnă durează două săptămâni. Încep la 24 decembrie și se termină la 6 ianuarie. Pregătirea colindatului începe la lăsatul secului (13 noiembrie). Crăciunul

Trebe să te ajuți și singur.

Scrie-mi, mamă, drăguța;
Pe mâneca de-a stânga
Scrie-te pă dumăta.
Pe lătuțul din-napoi
Scrie-mi carul cu patru boi.
Numai el când o plecat
Mamă-sa s-o supărat
Pe slujnică o băgat
I-o dat pită de-o conună
Ca să-i sie pe o lună.
Și mâncare de un ban
Ca să-i sie pe un an.
Și de-acolo o luat
În Dunăre o țapat.
Fecioru când s-o-nturnat
Pe din jos de orașel
S-o-ntîlnit cu-n porcărel:
-Bună ziua, porcărel
-Ce hirui în orașel?
-Hiru-i bun, dar nici îi tare
Numai doamna Iulișcare
Și-o-necat o slujcare
Unde-o fost Dunărea mai
mare.
Feciorul când o-auzit
În Dunăre o sărit
De lume el s-o urât.
Doamna când o auzât,
Patru sate ș-o-nămnit
Și Dunărea o stărtit
Și pe ei că i-o găsit
Pe-amândoi îmbrățișați
Pe nisip galben culcați
Amândoi senini la față
De credeai că-s în viață.
Și pe el l-o îngropat
Într-o sfântă duminică
Într-un prag de biserică.
Și pe ea o îngropat
Într-o zi de sărbătoare
Într-un prag de altar mare.
Și din ea a răsărit
O violă mândră, plină.
Și din el o răsărit
Un ruguț mândru-nflorit.
Și-atâta rugu s-o-ntins
Pe violă o cuprins
Maică-sa așa o zis:
-Cine despărțe doi dulci
Ducă-i carnea corbii-n ciunci
Cioantele pe sub butuci;
Ducă-i corbii carnea-n fagi

Cioantele pe sub copaci.

De la Ioana Codrea, 41 de ani, Berbești,
1964

Variante:

Ion Bârlea, *Poezii populare din Maramureș*, vol. I, București, 1924, p. 38;
Al. Țiplea, *Poezii populare din Maramureș*, 1906, p. 21.

4263

Frunză verde leuștean

Frunză verde leuștean
Feciorul lui Dămian,
Vineri mă-sa l-o făcut
Sâmbătă l-o botezat
Duminică l-o însurat.
Pe luni carte i-o picat,
În cătane de plecat.
Numai el și-o rupt și-o zâs:
-Ține-mi mamă nevasta,
Până eu m-oi înturna
Cu colac în lapte dulce,
Doară de-aici nu s-a duce,
Ține-o cu turtă și miere
Doară de la noi n-a mere.
Ea atâta o așteptat
Până ce-o ieșit din sat.
Numai că și-o rupt și-o zâs:
-Tu de când te-ai măritat
În casă n-ai măturat,
Blidele nu le-ai spălat,
În cămară n-ai intrat
Să vezi ce bine-ai lucrat.
Nevasta s-o supărat,
Mâneci albe-o sufulecat
Și-n casă și-o măturat
Și blidele le-o spălat.
Soacră-sa de curvă mare,
Pe ușa de către vale
Pus-o lăcata cea mare.
Pe ușa de către deal,

înlocuiește, de fapt, *calendele lui Ianuar*, adică cele mai importante sărbători din ciclul păgân.

Pregătirile de Crăciun încep cu o săptămână înainte. Este perioada când se pregătește făina, se curăță curtea, gospodăria. Pregătirile culminează în cele două săptămâni anterioare colindatului, când se cocea în cuptor, se pregăteau cocii, colacii, mâncărurile de Crăciun.

Un loc central în cadrul pregătirilor premergătoare colindatului îl deține împodobirea interiorului locuinței. Pe pereți se pun șterguri, blide, pe masă față de masă brodată sau cu ciur, pe pat perini.

Obiceiul împodobirii are un caracter ritualic, deoarece se știe că în noaptea de Crăciun au loc numeroase vrăji și farmece pentru cele mai variate scopuri.

Acum se urzesc destinele pentru anul viitor. Acest obicei al împodobirii caselor apare și în poezia colindelor:

Să hii gazdă veselos	Pe blide șterguri multe
C-ai ajuns Crăciun frumos	Pă la pat pană de brad
Si găzdoaie veseloasă	Pă la ușe cu brândușe,
C-o ajuns zile frumoasă	Pă la masă ruje grasă
Mândru ș-o gătat pân casă	În cornu cuptorului
	Pana peștorului.

(Ioan Sibian, 52 ani, Finteușu – Mic, 1983)

Elementele vegetale folosite la împodobirea interiorului casei sunt și ele o marcă a ritualului și magiei vechi, ele intrând în componența struțului colindătorilor din ceata feciorilor. Larga reprezentare a elementelor vegetale în folclorul obiceiurilor noastre ține de o veche mitologie a vegetalului. Elementul care imprimă strălucire interiorului casei pe timpul sărbătorilor de iarnă este pomul de iarnă foarte frumos împodobit cu: nuci, mere, biscuiți, lumânări, bomboane, panglici colorate. Nu poate fi omisă legătura cu pomul vieții, întruchipând fie visul irealizabil al „*tinereții fără bătrânețe și al vieții fără de moarte*“, fie un vechi mit ce întruchipează legendele și credințele multor popoare, constând dintr-un copac al cărui fructe minunate sau a cărui sevă miraculoasă sunt elixiruri ale vieții.

Ca ultim act ce se petrece înaintea apariției colindătorilor era pregătirea mesei cu daruri. Se puneau: vin, țuică, prăjituri. Preparatele din porc (cârnați, cartaboși, chifteluțe) se puneau numai după miezul nopții, până atunci durând interdicțiile de carne ale postului creștin.

Deși colindatul în forma sa tradițională este performat numai de ceata de feciori căreia Traian Herseni îi atribuie un rost inițiativ, în satul Finteușu -Mic acest obicei cunoaște și forme ale cetei mixte (ceata căsătoriților). Există trei tipuri de cete: ceata copiilor; ceata feciorilor; ceata căsătoriților. Toți colindătorii sunt cuprinși sub denumirea de *colindători*, iar grupul se numește *rând de colindători*. Învățarea colindelor începe la lăsatul secului. O importantă ocazie de-a învăța colindele erau șezătorile. O. Bârlea crede că acest fenomen ar fi contribuit la răspândirea repertoriului de colinde printre fete și femei. În cadrul rândului de colindători nu s-au păstrat nici un fel de funcții, doar unul din ei, de obicei, cel mai vârstnic, sau cel care cunoaște mai bine obiceiul, are rolul de-a cere permisiunea intrării în casă pe rânduri, se bazează pe criteriile de vecinătate și prietenie.

Ajunul Crăciunului reprezintă ultima etapă a pregătirilor. O grijă

Spune-mi cu cine meri pă drum, să-ți spun cine ești.

importantă a colindătorilor este pregătirea îmbrăcămintei pentru ziua de Crăciun. Începutul colindatului în Finteușu Mic este lăsat în seama copiilor mici de vârsta preșcolară și școlară. Inocența vârstei oferă garanția sigură a eficienței urărilor. Răsplătirea lor se face cu *coci, mere, nuci*. Colăceii sunt oferți pentru implicațiile lor străvechi – aducători de belșug, de fertilitate iar merele și nucile sunt oferite pentru dulceața lor. Ei nu au însemne deosebite, poartă străiți albe de pânză. Colindă în grupuri destul de mici, de-a lungul satului, pe la fiecare casă. Ei colindă în fața ușii, mai rar intră în casă. Textul colindei e scurt, redus la câteva versuri. Adeseori colinda celor mici se reduce la formula: „*Bună ziua lui Ajun.*“ Mulțămitea lor e scurtă: „*Să petreceți sărbători fericite*“, alteori e adecvată gazdei pe care o colindă. Astfel, la o casă cu fată de măritat întâlnim următoarele urări:

Câți dinți în spată	Câte pietri pă ulicioară
Atâția peștitori la fată	Atâția domnișori la domnișoară

În alte mulțămite apare dorința celor mici de-a ura belșug gazdei colindate:

Câte cupe pă casă	Câte pietri pă râu
Atâtea băncuțe pă masă	Atâtea stoguri de grâu

La o casă cu doi tineri recent căsătoriți, mulțămitea:

Câte pene pă cucos,	Câte așchii la tăietor
Atâța copii frumoși	Atâța copii după cuptor

Locul principal în sărbătorile de iarnă îl deține colindatul cetei de feciori și maturi într-un cadru mult mai complex. Dacă cei mici colindă ziua, aceștia din urmă colindă noaptea. Pregătirile efectuate de feciori înaintea pornirii la colindat puneau un accent sporit pe învățarea repertoriului și pregătirea costumației. Straiele purtate cu această ocazie erau cele de sărbătoare, din portul tradițional. Se îmbrăcau în cioareci, gubă, căciulă și cizme. Astăzi această costumație a dispărut. Colindatul începe la ora 11 – 12 de la preotul satului, apoi sunt luate în ordine casele unde se află fete de măritat.

Gazdei colindate i se cere acordul de-a primi corinda prin următoarea formulă:

Spune gazdă ce dorești
Vrei ca să te veselești?

La care gazda răspunde „*vrem*“. Formula este relevantă pentru sensul de petrecere a obiceiului. Se colindă la fereastră, mai rar în casă. Odată sfârșită colinda, datina cerea ca să se mulțamească. Poezia muțumirii o zicea unul cu aptitudini artistice:

Înaintea acestor curț	Numa o fele de horincă
Sînt tri șiruri de pomuț	Nici aceie nu om cere-o
La capătul pomnilor	Numa îndulcită cu mnere
Șede gazda curțâlor	Îndulcită, tipărată
C-on păhar galbân în mână	Câte cinci păhare odată.
Tăt întină și susțină	Te gândește gazdă bine
Și de unde ții cu mâna	Să nu-l pui mai gol la mine
Scris îi soarele cu luna	C-apoi îi trăi gazdă mai mult,
La fundul păharului	Până-i hi la cap cărunț
Scris îi numele Domnului.	Să trăiască și gazdoaia
Plata noastră nu-i nimnica	Până a hi la cap ca uaia.“

(Aurel Pavel, 23 ani, Finteușu Mic, 1983)

Pus-o lăcată și zar.

Ea de foame și de sete
S-o făcut păianjen verde
Și s-o-ntins păstă perete.
Numai ea și-o rupt și-o zâs:
Năpaste, Doamne, țările
Să zie cătanele,
Să zie și-al meu bărbat,
Să mă năpoaste din iad.
Dumnezeu a ascultat
Și țările le-o-mpăcat
Și-o zinit și-al ei bărbat.
Când acasă o sosit,
Pe mă-sa o întrebat:
-Unde-i mamă nevasta?
Vasalii, dragul mamii,
De-acasă când ai plecat
Multe ploii că și-o trecut
Și nevasta ta-i în lut.
-Hai, arată-mi mormântul
Ca să-mi stâmpăr sufletul.
-Vasalii, dragul mamii
De-acasă când ai plecat,
Multe vânturi o suflat
Și crucița o stricat.
-În dă-mi mamă, cheile
Să descui cămarile
Ca să-i văd halubele.
-Vasalii, dragul mamii
De-acasă când ai plecat
O zinit coconi din sat
Și cheile le-o furat
Și cheile-o fo de-argint
Și s-o topit fără rând.
Și cheile o fo de-aramă
Și s-o topit fără seamă.
El la uș-a alergat
Cu picioru-n uș-o dat,
Ușa-n patru s-o crepat
Pe navastă o aflat.
Întinsă peste perete

Îi greu să arunci cu picioru napoi în vârvu țarușului.

Făcută-n păianjen verde.
Numai el și-o rupt și-o zis:
Soacră-ta ce-i trebe-i da?
-Ori de pușcă împușcată,
Ori de sabie dămnăcată?
-Dă-i pa-n lume să trăia
Și mie nu-mi porunceă.

De la Ioana Codrea, 41 de ani, Berbești,
1964

Variante:

Ion Bârlea, *Poezii populare din
Maramureș*, vol. I București, 1924, p. 38
Al. Țiplea, *Poezii populare din
Maramureș*, București, 1906, p. 21.

4264

Toma

Bate Toma la fereastră
-În casă ești tu nevastă?
Acasă și șed pe vatră,
Sunt neagră de supărată.
-Tu de vrei să-ți fie bine
Gată-te și hai cu mine.
-Măi Toma cu drag m-aș duce:
Afară nu pot ieși
Focu-n vatră-mbobote,
Pruncu-n ciupă-mi țâpure
Ușa case-mi scârțâie
Și câinele rău gârde,
Bărbatul mi-e mort de beat
Doarme cu pușca la cap.
Oarecum de s-o scula
P-amândoi ne-a împușca.
Oarecum de s-a trezi
P-amândoi ne-a omorî.
-Hei, tu mândruța mea
Unge ușa cu slănină
Și la căță dă fărină,
Ușile n-or scârțâi
Și câinele n-a gârdi
Și noi om hălădui

După intrarea în casă colindătorii sunt invitați la masă și serviți de fată și părinții ei cu horincă, prăjituri. În casă se spun glume, se colindă. La Finteușu Mic feciorii nu sunt dăruiți în nici un fel, decât cu ceea ce se află pe masă. N-au corindă de ieșit, ci numai formule: „*Să petreceți sărbători fericite*“, „*Haidaț a corinda*“. Fata îi conduce și rămâne în tindă cu unul care o place. Pe drum de la o casă la alta cântă, corindă. Colindatul antrenează și persoane în vârstă. Spre deosebire de copii și de feciori această categorie nu „*corindă*“ decât pe la vecini, prieteni, rudenii. Colindatul îndeplinește rolul de urare. Urarea se adresează fie unui membru din casă, fie întregii familii. La Finteușu Mic predomină colinda religioasă, repertoriul fiind destul de sărac. Întâlnim colinde familiale – descriind incestul dintre frate și soră. Apare colinda „*La poartă la Țarigrad*“:

La poartă la Țarigrad
Zuărel de zuărel
Șede-un fecior de-mpărat
Tăt roagă pă maică-sa
Să-i deie pă soru-sa
Soră, soră Solomnie
Hai cu mine-n cununie
Ba io frate nu m-oi duce,
Până tu mnie mni-i aduce

Sfântul soare nănaș mare
Sfânta lună nănaș
Nici atunci și nici atunci,
În biserică uam intrarea
Iconile-or lăcrăma
Din gură uor blăstăma:
Nu iești popă cu dreptate
Că cununi soră cu frate.
(Valeria Denuț, 58 ani, Finteușu Mic, 1983)

Colinde de gazdă, pe tema gazdei trezite de către colindători:

Sculați gazde nu dormiți
Flori de măr
Că nu-i vremea de dormit

Că-i vremea să vă treziți
Că vă vin colindători
Noaptea pe la cântători.
(Ioan Sibian, 52 ani, Finteușu Mic, 1983)

Colinde având ca temă vânătoarea căprioarelor:

Au plecat la vânătoare
Să vâneze căprioare
Căprioare n-au vânat

Și-au vânat un iepuraș
Să facă din pielea lui
Veșmânt frumos Domnului.
(Ana Sibian, 52 ani, Finteușu Mic, 1983)

Colinde pe tema războiului:

Ce Crăciun de veselie
E pe câmp de bătălie
Ei petrec iarna p-afară
Nu știu înturna-our iară

Să se-ntoarcă-nvingători
La dulci căsuțele lor.
(Livia Mociran, 50 ani, Finteușu
Mic, 1983)

Colinda cerbului:

Mândru-și cântă on cerb în codru
Mândru, mândru de nu-i modru,
Nime-n lume nu-l aude
Numa-o dalbă împărăteasă
Di p-o cruce de fereastră
Ea în cas-o alergat
La-mpărat de știre o dat.
Împăratu l-o-mbrăcat
Pușca-n umăr ș-o legat
Dând în sus și dând în jos

Dând în urma corbului
Aflăi pă cerbu durnind
În tufă de rozmalin
Întinsă pușca să-l împuște
Ho, ho, nu mă împușca
Că nu-s io ce gândești tu
Că-s fecior de diecaș
Și m-o blăstămat maica
Nouă ai și nouă zile
Să hiu hiară de pădure.
(Ana Sibian, 52 ani, Finteușu Mic, 1983)

Are urechi să audă și nu aude.

Colinda nevestei fugite de acasă:

N-ai văzut, văzut	Și s-o măritat
Hai Linoi Leană	Ș-o lăsat, lăsat
O dalbă nevestă	Hire pă războiu
Fugită de acasă	Și cămeși de-amoi
Ș-o lăsat, lăsat	Și-on pruncuț beteag“
Bărbat cât on brad	(Margareta, Dragoș, 55 ani, Finteușu Mic, 1983)

Aproape în fiecare colindă se revine asupra unuia și aceluiași refren. Unele refrene se referă la: etapele zilei: „*Zuărel de ziuă*“, „*Sara lui Crăciun*“, la flori: „*Florile dalbe de măr*“; refrene pătrunse pe calea creștinismului: „*Domn, domn să-nălțăm*“, *În Gana Galilea*“.

Colinda se cântă de obicei, noaptea, pentru că textul colindei abundă în interpretări prin care gazdele sunt trezite din somn: „*Sculați gazde nu durniți*“.

În colindele religioase se amestecă legendele biblice cu credințele păgâne. O mare parte din colindele religioase sunt create la Finteușu Mic de cantori. Atât la Crăciun cât și la Anul Nou se performează colindatul cu *Steaua și Irodul*, forme de teatru popular religios care scenarizează misterul Nașterii Domnului.

Ceata de stelari era formată din cinci membri: *trei crai, un înger și dracul*. Îngerul este cel care poartă steaua simbol al stelei biblice care a vestit nașterea lui Iisus. Era îmbrăcat în alb și cu un brâu tricolor pe cap, avea coif din hârtie împodobit cu stelute de staniol. Cei trei crai erau îmbrăcați în alb. Dracul se îmbrăca în haine rupte, avea fața ascunsă, pe picioare și brațe avea lanțuri de care erau fixate clopote, în mână avea furcă cu trei coarne. Ei mergeau din casă în casă. Dracul intra în casă numai dacă gazda îi dădea voie. Intrat în casă juca făcând astfel să sune clopotele. La ieșire primeau bani. Cu *Steaua* umblau numai copiii. Cetele de irodeni sunt alcătuite din mai multe personaje:

Irod – purta uniformă de împărat, sabie, coif, făcut din carton și acoperit cu hârtie colorată. Cei trei crai: *Gașpar, Melchior și Baltazar*. Aveau o haină albă lungă și încinși pe la mijloc cu tricolor. Ciobanul – avea gubă, în mână purta un frumos *zdici înstruțat*, în cap cușmă neagră cu *plantici*, la picioare avea *dronji*. Soldații erau la dispoziția lui Irod. Dracul: era îmbrăcat în roșu. Petrecerea cea mai îndrăgită a chiorenilor la Crăciun era numită *Vergel*. Vergelul este un fel de horă țărănească organizat de un grup de feciori a doua zi de Crăciun. Aceștia se ocupau de angajarea muzicanților, căutau o gazdă pentru Vergel. Feciorii umblau prin sat și invitau fetele la Vergel. Fetele care n-au fost chemate nu participă. El ținea două zile și două nopți. Fetele mai mari și mai dănțaușe făceau colaci. Ele aduceau horincă, vin, prăjituri și nu plăteau muzica. În timpul celor două zile și două nopți puneau la masă, jucau, cântau. Muzicanții primeau bani și 10 – 15 colaci. Vergelul avea o funcție de inițiere – erau *băgate* fete în joc – și o funcție prenuptială – se puteau stabili legături în vederea căsătoriei.

Astăzi la Finteușu Mic vergelul e doar un joc simplu, obișnuit care ține o singură zi și nu se mai fac colaci.

Credințele și obiceiurile legate de Anul Nou aveau la bază trei componente mari:

1. potrivit unei concepții vechi, se credea că în această perioadă de

Ș-apoi în lume-om fugi.
Ea pe el l-o ascultat
Ș-o uns ușa cu slănină,
La cățea o dat fărână.
Fărână la câine-o dat
Cu drăguțul o plecat.
Când o fost pă la un loc:
Nevasta l-o întrebat?
-Hei, tu, Toma fătul meu.
De nevestă m-ai luat
De slujnică m-ai băgat,
Ori mintea mi-ai încercat?
-Hei, tu, mândruleaua mea:
Nevastă nu te-am luat
Slujnică nu te-am băgat,
Fă, mintea eu ți-am cătat.
C-am știut că minte n-ai.
Ca pruncu de șapte ai.
Ea atunci s-o supărat
Și-napoi o și-nturnat
La pruncuț și la bărbat.
Și pe șatră o șezut
Pe bărbat și l-o văzut,
Cum pruncu și-l legăna
Și din gur-așa-i zicea:
Haia, haia, puiul tatii
Mă-ta de-acas o plecat
Ca să-și facă ea de cap.
Mă-ta o fugit aseară
Ca să fie curvă-n țară.
-Mămuca nu-i curvă-n țară,
Că șade pă șatră afară!
Ea atunci o și strigat:
-Bună seara am rămas
Lasă-mă-n casă de mas!
-Dar nevesta unde-ți?
Prin pădure cu hoții.
Oarecum de-ar înturna
-Ce pedeapsă tu i-ai da?
-Eu nimica nu i-aș fa
Ce cu asta aș ierta.
Aș învârte-o în fuioare,
De la cap pân la picioare.
În casă când o intrat
Drept la leagăn o alergat
Și pe el că s-o lăsat
Țăță la cocon i-o dat.
-Hei, tu, curvuță de câine
Din ce-ți vrei tu mortița?
Din rășină picurată,
Ori de pușcă împușcată.
El grumazii i-o tăiat

Are ochi să vadă și nu vede.

Și coconu s-o-necat
În sângele mamă-sa
Care-o fugit cu Toma.

De la Maria Perțar, 45 de ani, Berbești,
1964

4265

Foaie verde trei arginți

Foaie verde trei arginți
Fost-am două la părinți,
Părinții o avut avere
M-au crescut în mângâiere.
M-au crescut, m-au înzestrat
Pân-am fost de măritat.
La o lună și trei zile
Vine mama pe la mine.
-Ea din poartă m-o-ntrebat:
-Cum îi fată cu bărbat?
De urât și de rușine
-I-am spus mami că mi-e
bine.
-Tu, fată dacă ți-e bine,
Unde-i carnea de pe tine?
Carne-o fost și s-o uscat
Mamă, când m-ai măritat.
Carne-o fost și s-o topit
De când eu m-am credințit.
De vrei mamă să mă ai
Prinde la căruță cai
Și pe-accia patru boi
Și mă du, mamă-napoi
Să se mire pietrele
Ce noroc au fetele
Să se mire satul meu
Ce noroc am avut eu.

De la Ilișca Codrea, 29 de ani, Berbești,
1964

4266

Înt-o gură de uliță

Înt-o gură de uliță
Jâb își plânge-o coconiță

tranziție capitală de la un an la altul omul poate influența prin anumite procedee, desfășurarea ciclului naturii pentru a și-l face favorabil;
2. această perioadă apare în concepția străveche deosebit de propice tuturor spiritelor ostile omului. O mulțime de practici încearcă să îndepărteze aceste spirite nocive;
3. se credea că la această sărbătoare se întorc morții din locașurile lor pentru a participa și ei, în formă nevăzută, la veselie generală a celor vii. Ca urmare, sărbătoarea Anului Nou era un mijloc de comunicare între cele două lumi.

Colindatul de Anul Nou se deosebește de cel de Crăciun pentru că e mai selectiv, fiind felicitate anumite categorii de vârstă sau onomastice, iar darurile sunt mai modeste, reducându-se fie la bani, fie la o tratare cu băutură și prăjituri.

Sărbătoarea începutului de an a fost întotdeauna cea mai mare sărbătoare a omului primitiv cu toate eforturile bisericii de-a promova Paștile pe locul întâi.

Cu toată opoziția bisericii, amestecul de elemente precreștine și creștine va dăinui, nestingherit, ajungându-se la o sinteză atât de organică, încât cele două componente se vor influența reciproc, marcând astfel, confuzia dintre ele.

Fiind începutul ciclului calendaristic, Anul Nou e caracterizat printr-o serie de credințe, credințe menite să asigure trecerea fără primejdii a anului. Este perioada deciderii dorințelor râvnite, când omul devenea oarecum stăpânul cosmosului, întrucât îi dicta împlinirea unui șir de fapte dorite. Tonalitatea primordială a tuturor practicilor din această perioadă este urarea. Urarea materializată în colinde tradiționale, pe cât de arhaice în structură, pe atât de vechi și de anacronic persistente în ciuda tuturor opreliștilor.

Anul Nou este considerat ziua cea mai potrivită pentru pronosticuri meteorologice. Se face și azi la Finteușul Mic calendarul din ceapă. Se ia (la miezul nopții) o ceapă de mărime potrivită și se taie în două. Se iau pe rând foile de la mijloc și se așază pe rând un număr de douăsprezece – corespunzător lunilor anului. În aceste foi se pune sare în cantități egale și se lasă până a doua zi, când se controlează. Care în ce măsură sunt umede așa va fi luna respectivă de bogată în precipitații. Tot ce se întâmplă acum e luat drept augur pentru anul care vine:
– dacă prima persoană pe care o întâlnești este femeie îți va merge rău tot anul, de aici interdicția femeilor de-a face vizite în ziua de Anul Nou;

- dacă nu e zăpadă va ninge primăvara;
- dacă e timp însorit va fi an bun;
- dacă e ceață, viscol, vor fi războaie;

Anul Nou având un caracter augural e și sărbătoarea potrivită pentru practici magice, în vederea ghicirii ursitului.

În ziua de Anul Nou se făcea balul coriștilor. Ține o singură zi, se ducea mâncare, băutură.

Boboteaza ține tot de ciclul sărbătorilor de iarnă. Astăzi se mai practică Chiraleisa. Un grup de copii merge înaintea preotului strigând de răsună ulițele satului:

Tu care-i înveți pă alții pă tine di ce nu te înveți?

Găsăţ grăuţ de primăvară
Şi-n pod şi-n cămară
Şi pe prispă afară

Chiraleisa-i Doamne.
Puneţ lemne-n uşă
Cât de multe,
Chiraleisa-i Doamne.

Preotul cu un struţ de busuioc stropeşte pe cei ai casei şi întreaga gospodărie. Sunt serviţi cu băutură şi prăjituri, iar la plecare urează familiei vizitate „Sărbători fericite“, „An Nou fericit“. Noaptea de Bobotează este şi ea favorabilă practicilor magice. Fetele iau fire de busuioc din pământul cu care stropeşte popa şi dorm cu ele sub pernă ca să-şi viseze ursitul. Şi la Bobotează se continuă colindatul. Sunt colindaţi cei cu numele Ion, un colind cu funcţie onomastică.

Caracterul funebru al sărbătorilor de iarnă este justificat prin prezenţa colacului, a travestirilor, prin veghea de Crăciun în aşteptarea colindătorilor ca şi prin mâncărurile de Crăciun specifice practicilor de pomenire a morţilor.

Foto din colecţia L. Comşa: *Costum femeiesc, Sona, 1937.*

GHEORGHE IOSIP

Iluminaţia la Budeşti

În cele două sate Budeşti şi Sîrbi care alcătuiesc comuna Budeşti are loc la cele două biserici ortodoxe din Parohia Budeşti, la data de 25 octombrie, seara în ajunul sărbătorii sfinte de Sânmedru (Sf. Dumitru). Iluminaţia reprezintă ceremonialul sfânt de comemorare a duhurilor morţilor din lumea cealaltă de către cei vii, prin slujbe şi rugăciuni sacre făcute de preot şi credincioşi la biserici şi pe urmă la mormintele celor plecaţi dintre noi într-o lume nouă. Această sărbătoare de toamnă începe cu câteva zile premergătoare cu lucrări de refacere a mormintelor. Credincioşii vin în *sintirim* (cimitir) cu unelte de lucru şi pregătesc *glij* pe care le aşează pe marginea mormintelor, stabilind mai bine conturul acestora şi dându-le o înfăţişare nouă.

Se repară crucile şi se împodobesc mormintele cu flori şi vegetaţie nouă. În ajunul Sânmedrului credincioşii vin la biserică cu lumini (lumânări), le pun pe morminte şi le aprind în respect pentru cei morţi. Aceste lumini aprinse mai reprezintă şi lumina pentru cei plecaţi dintre noi fiind o sărbătoare practică a lor. Totuşi, celor vii le este binevenită, deoarece acolo în sintirim se întâlnesc oamenii laolaltă, neamurile între ele şi cei care sunt duşi în cele patru zări. Aceştia din urmă vin cu această ocazie în locurile natale, fiind împreună cu cei dragi şi punând o lumină şi o floare penru cei care nu mai sunt pe această lume; părinţi, fraţi, surori, copii şi prieteni. Iar pentru copii este o bucurie când aceştia vin la sintirim şi aprind şi ei lumini.

Dintre toate sărbătorile de peste an, iluminaţia de pe aceste meleaguri este cea mai importantă sărbătoare din anotimpul toamnei.

Nime-n lume nu o vede.
-Ce plângi cocoan-aşa tare?
-Cum focuţu nu mi-oi plânge
Slujnicuţă m-aş băga
De m-ar primi cineva
-Slujnicuţă te-aş băga
D-am un fecior frumuşel
Mă tem te-i iubi cu el.
-Eu doamnă, nu m-oi iubi
De-aceea samă, n-oi fi.
După şapte zile de când a luat-o pe fată, doamna i-a trimis împreună în grădină:
În grădină i-o trimis
Să plivească bărbânucl.
Una, două îşi ciunta
Trei şi patru săruta.
Mamă-sa de la fereastră i-o văzut
şi l-o chemat pe băiat:
Măi, Gheorghe, dragul mamei
Numai ție ți-o sosit
Carte de la împărat
În cătane de plecat.
Ține-mi mamă slujnica
Până când m-oi înturna
Cu colac întins în miere
Da de-ai n-o mai mere.
Cu colac în lapte dulce
Da de-aici nu s-a mai duce.
Când cei doi tineri s-au despărțit
și-au dat o batistă și un inel:
Ia inelu de pe deget
De li-i vedea cu piatra-n jos
Să știi că eu nu-s voios
Iar batista de la mine
De-i vedea-o destizită,
Destizită-n mărginele
Să știi că mie mi-i jele.
Băiatul când a văzut batista
destrămată a plecat înapoi:
Mamă, unde mi-e fata?
Măi Gheorghe dragul mamei
Numai de când tu te-ai dus

Judecând pă alții te osândești singur.